

Αθήνα 31.5.2011
Αριθμ. πρωτ. 22
Χειριστές: Μ. Πούλου 210 7289697
Α. Μοσχοπούλου 210 7289628

Προς
κ. Μ. Σκανδάμη
Ειδικό Γραμματέα Σωφρονιστικής Πολιτικής
Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Μεσογείων 96
ΤΚ 11527
Αθήνα

Θέμα: Παρατηρήσεις σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης ανηλίκων και νεαρών
ενηλίκων στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα

Αξιότιμε κε Ειδικέ Γραμματέα,

Όπως γνωρίζετε, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ασχοληθεί επισταμένα με τα ζητήματα της προάσπισης των δικαιωμάτων των κρατουμένων, σύμφωνα με τις εκ του νόμου αρμοδιότητές του. Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Παιδιού έχει πραγματοποιήσει επανειλημμένες επισκέψεις στα Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων, επικοινωνώντας με τη Διοίκηση, τις κοινωνικές υπηρεσίες, τους διευθυντές των σχολείων και τους κρατούμενους μαθητές και έχει περιλάβει παρατηρήσεις του σε εκθέσεις του προς τη Βουλή, σε Δελτία Τύπου και άλλες δημόσιες παρεμβάσεις. Στις αρχές του τρέχοντος έτους, σας αποστείλαμε, μεταξύ άλλων, την έκθεση αυτοψίας της επίσκεψής μας στο **Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα**, που διενεργήθηκε στις 4.3.2010. Σημειωτέον ότι οι διατυπωμένες σε αυτήν προτάσεις μας λαμβάνουν υπόψη και διαπιστώσεις μας από παλαιότερες επισκέψεις και ειδικότερα αυτές που είχαν λάβει χώρα στις 13/4/2005, 19/5/2005, 10/6/2005, 20/12/2005, 19/4/2007 και 13/2/2008. Με την παρούσα, σας στέλνουμε επικαιροποιημένο συμπληρωματικό κείμενο παρατηρήσεων και προτάσεών μας, λαμβάνοντας υπόψη αξιοσημείωτες εξελίξεις σε ορισμένους τομείς, οι οποίες είχαν σημειωθεί κατά το διάστημα που είχε μεσολαβήσει από τις 4-3-2010 έως τις 27-1-2011, οπότε κλιμάκιο του Συνηγόρου του Πολίτη, αποτελούμενο από το Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, κ. Γιώργο Μόσχο και τις ειδικές επιστήμονες, Ματίνα Πούλου και Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου, επισκέφθηκαν εκ νέου το ΕΚΚΝ Αυλώνα. Με την συμπληρωματική αυτή ενημέρωση και τις προτάσεις που προστίθενται σε εκείνες της προηγούμενης έκθεσης, ευελπιστούμε ότι θα συμβάλουμε στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη λήψη μέτρων εκ μέρους του Υπουργείου σας, για τη βελτίωση των προβληματικών συνθηκών του Καταστήματος.

Σημειώνεται αρχικά ότι κατά την από 27-1-2011 επίσκεψή μας πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με το Διευθυντή του Καταστήματος κο Π. Δουλάμη και υπαλλήλους της Γραμματείας, καθώς και με την Κοινωνική Υπηρεσία. Δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία με τις ψυχολόγους, λόγω σεμιναρίου που λάμβανε χώρα στο Κατάστημα, κατά την παραπάνω ημερομηνία. Διευκρινίζεται επομένως ότι τα στοιχεία που παρατίθενται εδώ δεν στηρίζονται σε νέα αυτοψία των χώρων, ούτε προήλθαν από επικοινωνία με τους κρατούμενους. Η επίσκεψη περιορίστηκε σε ενημέρωση ως προς τις συνθήκες και τις τυχόν εξελίξεις, ιδίως από πλευράς θεσμικών πρωτοβουλιών και ενεργειών, λόγω της σχετικά πρόσφατης αλλαγής της Διεύθυνσης του Καταστήματος Κράτησης. Ως εκ τούτου ο Συνήγορος του Πολίτη προτίθεται να πραγματοποιήσει νέα αυτοψία μετά την πάροδο εύλογου χρόνου, προκειμένου να διαπιστωθεί η πρόοδος των σημαντικών βελτιωτικών κινήσεων που παρατηρήθηκαν, αλλά και να καταγραφούν τα εμμένοντα προβληματικά σημεία και οι τυχόν δυσχέρειες.

Στην παρούσα συμπληρωματική έκθεση διατηρείται, για λόγους συστηματικότητας, η δομή της έκθεσης που αφορούσε την από 4-3-2010 «Επίσκεψη στο ΕΚΚΝΑ», η οποία επισυνάπτεται της παρούσας. Στη συνέχεια, παραθέτουμε ανά θεματική ενότητα τα ακόλουθα στοιχεία, που συνθέτουν σε αδρές γραμμές την πλέον πρόσφατη εικόνα του Καταστήματος:

I. ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Κατά την πρόσφατη επίσκεψη στο ΕΚΚΝΑ, το σύνολο των κρατούμενων ανερχόταν σε 376, ενώ όπως μας ενημέρωσαν κατά διαστήματα είχε φθάσει και τους 400. Αυτονόητο είναι επομένως ότι το πρόβλημα της συμφόρησης του Καταστήματος όχι μόνο παραμένει, αλλά ενίοτε κλιμακώνεται. Η διαπίστωση μάλιστα αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία, εάν ληφθεί υπόψη ότι πρόσφατα επήλθαν μεταρρυθμίσεις στη νομοθεσία, οι οποίες αναμενόταν να επιφέρουν και μείωση του πληθυσμού των ανηλίκων και νέων κρατούμενων. Παραμένει λοιπόν και επαναλαμβάνεται εδώ η ανάγκη εξεύρεσης λύσης για την ουσιαστική αποσυμφόρηση του Καταστήματος, ως προϋπόθεση για να έχουν ουσιαστικό αποτέλεσμα οι οποιοσδήποτε βελτιωτικές παρεμβάσεις.

Καίριας σημασίας για τη μερική έστω αποσυμφόρηση εξακολουθούν να είναι τα ζητήματα των παραμενόντων, της κράτησης για δικαστικά έξοδα, της χρηματικής ποινής, των υποδικών και της κράτησης αποκλειστικά για το αδίκημα της παράνομης εισόδου στη χώρα, τα οποία χρήζουν παρεμβάσεων εκ μέρους όλων των εμπλεκόμενων φορέων και -πιθανότατα- νομοθετικής ρύθμισης με ενέργειες του Υπουργείου σας. Πέραν της ανάγκης θεσμικών μέτρων σκόπιμο θα ήταν να προτεραιοποιείται στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής η εξέταση των ερωτημάτων (λ.χ. για το εφικτό ή μη της απέλασης) που προέρχονται από τα Καταστήματα Κράτησης, ώστε να μην παρατείνεται η κράτηση (νεαρών) ατόμων εν αναμονή απάντησης εκ μέρους της Διοίκησης.

Στο πλαίσιο της προσπάθειας μείωσης του αριθμού των κρατούμενων, όπως ενημερωθήκαμε από τη Διεύθυνση του ΕΚΚΝΑ, έχει προταθεί και διερευνάται η δυνατότητα δημιουργίας χώρου κράτησης για ανηλίκους (κάτω των 18 ετών) σε άλλο σωφρονιστικό Κατάστημα. Παρατηρήθηκε εξάλλου ότι προσπάθεια οικειοθελούς μετακίνησης ορισμένων κρατούμενων στο Κατάστημα της Κασσαβέτειας δεν βρήκε ανταπόκριση.

Σε ό,τι αφορά το ειδικότερο ζήτημα του *διαχωρισμού των κρατούμενων*, ο νέος Διευθυντής δήλωσε ότι θεωρεί σκόπιμη και αναγκαία τη διάκριση σε υποδικούς – καταδικούς, καθώς και το διαχωρισμό των ανηλίκων από τους λοιπούς. Ωστόσο, ο

διαχωρισμός αυτός δεν είναι ακόμη εφικτός, λόγω της υπερφόρτωσης του Καταστήματος. Κύριο κριτήριο αποτελεί η εθνική προέλευση του κρατουμένου, σε συνάρτηση με τις (φιλικές ή μη) σχέσεις μεταξύ των διαφόρων φυλετικών ομάδων.

Εθνικότητες: Από το σύνολο των 376 κρατουμένων, κατά το χρόνο της επίσκεψης, 84 ήταν Έλληνες. Οι αλλοδαποί κρατούμενοι ανέρχονταν σε 292, εκ των οποίων 79 με αλβανική υπηκοότητα, 42 Αφγανοί, 24 Ιρακινοί, 38 (δήλωσαν) Παλαιστίνιοι, 19 Ουκρανοί, 13 Τούρκοι, 12 Αλγερινοί, 10 Σομαλοί και οι λοιποί από άλλες εθνικότητες (συνολικά 30).

Ηλικίες: Από τα 376 άτομα 30 ήταν ανήλικοι, εκ των οποίων 2 ανήκαν στην ηλικιακή κατηγορία 15-16, 6 ήταν 16-17 ετών και 22 17-18 ετών. Σημειώνεται επίσης ότι 17 από τους 30 ανηλικούς ήταν υπόδικοι και 13 κατάδικοι.

Αδικήματα: Και κατά την τελευταία επίσκεψη επαληθεύθηκε η διαπίστωση ότι το 1/3 των κρατουμένων (128 κρατούμενοι) βρίσκονταν στο Κατάστημα λόγω παραβίασης της νομοθεσίας περί ναρκωτικών. Επίσης το 1/3 (137 άτομα) κρατούνταν για ληστείες και κλοπές και 35 για παραβίαση του ν. 3386/2005.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι από την εξέταση του είδους των αδικημάτων σε συνάρτηση με την ηλικία των κρατουμένων, διαπιστώθηκε ότι από τους 30 ανηλικούς που βρίσκονταν στο Κατάστημα στις 27-1-2011, 9 κρατούνταν για ληστείες – κλοπές, 12 για παραβίαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, 3 για παραβίαση του ν. 3386/2005, 1 για εκρηκτικά, 1 για επικίνδυνη σωματική βλάβη, 1 για αρπαγή, 2 για ανθρωποκτονία και 1 για βιασμό. Διατηρείται δηλαδή και στον ανήλικο πληθυσμό η αναλογία του 1/3 που έχουν (ή κατηγορούνται ότι έχουν) υποπέσει σε αδίκημα που σχετίζεται με ναρκωτικά, γεγονός που ενισχύει ακόμη περισσότερο την ήδη έντονη αμφισβήτηση σχετικά με την επανορθωτική αξία της κράτησης.

II. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

1) Κτιριακές Εγκαταστάσεις

Κελιά: Όπως σημειώθηκε ήδη, ο συνωστισμός στα κελιά εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρό πρόβλημα. Χαρακτηριστικό είναι μάλιστα ότι κατά καιρούς έχουν επιστρατευθεί ακόμη και οι χώροι των «Πειθαρχείων», στους οποίους τοποθετούνται για τις ανάγκες των κρατουμένων πρόχειρα κρεβάτια (4 ανά «Πειθαρχείο»). Αναφέρθηκε εξάλλου ότι κατά τα περιόδους 40-50 άτομα κοιμούνταν στο πάτωμα.

Από τη Διεύθυνση καταβάλλεται πάντως προσπάθεια, όπως μας ενημέρωσαν, για βελτίωση των συνθηκών στα κελιά και τους θαλάμους, με τον εξοπλισμό τους με πλαστικά τραπέζια, καρέκλες και τηλεοράσεις. Επίσης κατά το χρόνο της επίσκεψης γίνονταν ήδη εργασίες ελαιοχρωματισμού των κελιών.

Μαγειρεία: Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώθηκε ότι επρόκειτο να ανατεθεί σε εργολάβο, κατόπιν διαγωνισμού, η πλήρης ανακαίνιση των μαγειρειών. Οι εργασίες επρόκειτο να ξεκινήσουν σύντομα και το Κατάστημα βρισκόταν σε αναζήτηση τρόπου σίτισης των κρατουμένων (μέσω εταιρείας catering) για το διάστημα του ενός μήνα που υπολογιζόταν ότι θα διαρκέσουν οι εργασίες. Ωστόσο μέχρι σήμερα δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία του διαγωνισμού για την επιλογή αναδόχου του έργου.

Κοινόχρηστοι χώροι: Μεγάλο μέρος των κοινόχρηστων χώρων έχουν, κατά δήλωση του Διευθυντή, ήδη βαφτεί. Οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν από κρατουμένους και, όπως διαπιστώθηκε, συνεχίζονταν κατά το χρόνο της επίσκεψης. Παράλληλα, όπως υποστήριξε ο Διευθυντής του Καταστήματος, καταβάλλεται προσπάθεια να πεισθούν οι κρατούμενοι, που έχουν αναλάβει το έργο του καθαρισμού

και απολαμβάνουν ευεργετικού υπολογισμού για την εργασία τους αυτή, να ενεργούν με μεγαλύτερη επιμέλεια και ευθύνη.

Σύστημα ύδρευσης – παροχή πόσιμο νερού: Ο Συνήγορος του Πολίτη επανέφερε το ζήτημα που είχαν θέσει κατ' επανάληψη οι κρατούμενοι ως προς την καταλληλότητα του νερού. Όπως ενημερωθήκαμε από τη Διεύθυνση, το νερό προέρχεται από γεωτρήσεις του Δήμου Αυλώνα και όχι από τον Ασωπό, όπου έχει ανακύψει το πρόβλημα με τη μόλυνση των υδάτων. Ο Διευθυντής υποστήριξε εξάλλου ότι δεν έχει διαπιστώσει να υπάρχει πρόβλημα αλλοίωσης του νερού, λόγω της κατάστασης των σωληνώσεων. Το στοιχείο επομένως αυτό μένει προς διερεύνηση σε επόμενη αυτοψία της Αρχής ή από τα αρμόδια όργανα, στα οποία πρόκειται να γίνει παραπομπή, ώστε να προβούν στους αναγκαίους ελέγχους (Υγειονομική Επιτροπή).

2) Ατομική υγιεινή

Η νέα Διεύθυνση του ΕΚΚΝΑ επιβεβαίωσε τις ελλείψεις τόσο σε είδη ατομικής υγιεινής, οι οποίες καλύπτονται μέσω προσφορών από ιδιώτες, όσο και σε ζεστό νερό. Ζεστό νερό παρεχόταν 3-4 φορές την εβδομάδα, και πιθανώς όχι σε επαρκή ποσότητα. Όπως μας ενημέρωσαν, για τη βελτίωση των συνθηκών στον τομέα αυτό σχεδιάζεται να φτιαχτούν στο ισόγειο, τον 1^ο και 2^ο όροφο του Καταστήματος κοινά μπάνια, στα οποία η παροχή ζεστού νερού θα καλύπτεται μέσω boiler και ηλεκτρικών συλλεκτών. Το κόστος για την κατασκευή έχει υπολογιστεί στις 7.000 ευρώ περίπου και αναζητείται χρηματοδότηση από χορηγούς.

3) Διατροφή – Ενδιαίτηση

Το ΕΚΚΝΑ ζήτησε να σταλούν κρατούμενοι μάγειρες από άλλο Κατάστημα, προκειμένου να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα στην ποιότητα του φαγητού. Λόγω όμως της σχετικής δυστοκίας εκ μέρους των λοιπών Καταστημάτων, τελικά στα μαγειρεία απασχολείται ένα υπάλληλος μάγειρας και ένας ενήλικος κρατούμενος μάγειρας από άλλη φυλακή. Η Διεύθυνση εκτιμά ότι έχει επέλθει σαφής βελτίωση από πλευράς καταλληλότητας του προσωπικού, και ότι η κατάσταση θα είναι ακόμη καλύτερη μετά την ανακαίνιση των μαγειρείων.

4) Υγειονομική Περίθαλψη

Το πρόβλημα της έλλειψης μόνιμου ιατρικού προσωπικού εξακολουθεί να απασχολεί το Κατάστημα. Οι ανάγκες καλύπτονται, όπως έχει σημειωθεί ήδη, από νοσηλευτές. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι από τους 2 νοσηλευτές ο υπάλληλος που υπηρετεί στο Κατάστημα είναι βαθμίδα ΔΕ, ενώ ο απόφοιτος νοσηλευτικής που υπηρετούσε αποσπάστηκε, παρά τις υπάρχουσες ελλείψεις. Πέραν των επισκεπτών – γιατρών διαφόρων ειδικοτήτων, που αναφέρονται στην αρχική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, το Κατάστημα επισκέπτεται δύο φορές την εβδομάδα ανειδίκευτος ιατρός, με τον οποίο έχει υπογραφεί σύμβαση. Από το ΕΚΚΝΑ έχει ζητηθεί ήδη η δημιουργία Περιφερειακού Ιατρείου, το οποίο θα λειτουργεί μέσα στο Κατάστημα με γιατρούς του Ιατρικού Κέντρου Καπανδριτίου. Κατά το χρόνο σύνταξης της παρούσας αναμενόταν η απάντηση του Υπουργείου Υγείας στο εν λόγω αίτημα.

Σε ό,τι αφορά την επάρκεια των φαρμάκων για τις ανάγκες των κρατουμένων, επιβεβαιώθηκε ότι τα προβλεπόμενα ποσά για την αγορά φαρμακευτικού υλικού είναι μικρά. Οι ανάγκες καλύπτονται εν μέρει από δωρεές εκ μέρους φαρμακείων, καθώς και με αγορά από το φιλόπρωχο ταμείο του Καταστήματος. Αυτονόητο είναι ότι η διαπιστωθείσα κατάσταση είναι προβληματική και χρήζει άμεσης παρέμβασης εκ μέρους της Πολιτείας, που φέρει αποκλειστικά την ευθύνη της ιατροφαρμακευτικής κάλυψης των κρατουμένων.

5) Κοινωνική Υπηρεσία – Ψυχολογική Υποστήριξη

Από την επικοινωνία με την Κοινωνική Υπηρεσία καταρχάς επιβεβαιώθηκαν για μια ακόμη φορά οι δυσχέρειες που είχαν καταγραφεί στην αρχική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη. Επιβεβαιώθηκε ότι το μεγαλύτερο μέρος των ειδών πρώτης ανάγκης καλύπτεται από δωρεές ιδιωτών. Το υλικό εξακολουθεί να συγκεντρώνεται στην Κοινωνική Υπηρεσία και να διανέμεται στους κρατούμενους, ανάλογα με τις ανάγκες. Η πρακτική αυτή καθεαυτή ωστόσο δημιουργεί προβλήματα και πιέσεις, ενώ επιβαρύνει πρόσθετα το ήδη δυσχερές έργο των κοινωνικών λειτουργών.

Ένα επιπλέον ζήτημα που τέθηκε από την Κοινωνική Υπηρεσία είναι η αναγκαιότητα ύπαρξης ιδιαίτερου χώρου για κάθε κοινωνικό λειτουργό, ώστε να διασφαλίζεται το απόρρητο της επικοινωνίας με τον κρατούμενο και η τελευταία να αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο. Κατά τον παρόντα χρόνο και σε καθημερινή βάση, σε ένα μικρών διαστάσεων ενιαίο χώρο παρευρίσκονται συγχρόνως και επικοινωνούν οι τρεις λειτουργοί, τρεις κρατούμενοι, αλλά συχνότατα και οι συγγενείς των κρατουμένων, καθώς και κρατούμενοι που βοηθούν την επικοινωνία ως διερμηνείς. Το πρόβλημα για τη διασφάλιση του απορρήτου της επικοινωνίας -με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις ευαίσθητες ισορροπίες του Καταστήματος- αλλά και, πρακτικά, για την ποιότητα και την αποτελεσματικότητά της είναι αυτονόητο. Για το λόγο αυτό θεωρείται ότι είναι επιβεβλημένος ο διαχωρισμός έστω του υπάρχοντος κοινού χώρου, με την παράλληλη διασφάλιση ανεξάρτητων εισόδων.

Από την κοινωνική υπηρεσία υποστηρίχθηκε επίσης η αναγκαιότητα ειδικής εκπαίδευσης/επιμόρφωσης ή ειδικών κριτηρίων επιλογής των φυλάκων που απασχολούνται σε ΕΚΚΝ, λόγω των ιδιαίτερων αναγκών των ανηλίκων και νεαρών κρατουμένων.

6) Προαλισμός – Άθληση – Ψυχαγωγία

Η ψυχαγωγία και η άθληση των κρατούμενων νέων φαίνεται σήμερα να απασχολεί εντονότερα τη Διεύθυνση του Καταστήματος. Για το λόγο αυτό υπήρξε σχεδιασμός για την κατασκευή γηπέδου ποδοσφαίρου “5Χ5”, ο οποίος όμως δεν προχώρησε λόγω έλλειψης πόρων και πλέον αναζητείται ιδιωτική χρηματοδότηση. Στο ίδιο πλαίσιο έχουν πραγματοποιηθεί συζητήσεις για την οργάνωση αθλοπαιδιών με τη συνδρομή μελών του προσωπικού του Καταστήματος, που έχουν τα σχετικά επαγγελματικά προσόντα, ενώ έχει προταθεί και συζητείται η πραγματοποίηση προγραμμάτων πινγκ-πονγκ από την Ομοσπονδία του αθλήματος.

Σε γενικότερη βάση μεταφέρθηκε στο Συνήγορο του Πολίτη η εκτίμηση ότι είναι *απολύτως αναγκαία η κάλυψη της προβλεπόμενης στο νόμο θέσης του συμβούλου εκπαίδευσης, με την πρόσληψη υπαλλήλου κοινωνικού λειτουργού ή συναφούς ειδικότητας*, προκειμένου να προχωρήσει ο προγραμματισμός και, ιδίως, η υλοποίηση των παραπάνω έργων, αλλά και άλλων σχετικών δραστηριοτήτων, που σχετίζονται με την επιμόρφωση και την ψυχαγωγία των κρατουμένων (λ.χ. εισαγωγή νέων προγραμμάτων κατάρτισης, εκμάθηση μουσικών οργάνων, ενεργοποίηση και αξιοποίηση της υπάρχουσας βιβλιοθήκης). Όπως υποστηρίχθηκε από τον Διευθυντή του Καταστήματος και θεωρήθηκε εύλογο, εκτιμάται ότι η ενίσχυση των αθλητικών και, γενικότερα, δημιουργικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων θα ήταν ιδιαίτερα ευεργετική για τους νέους, καθώς θα τους παρείχε εναλλακτικές ευχάριστης απασχόλησης και θα μείωνε τις καθημερινές εντάσεις.

Προς το παρόν, μας ενημέρωσαν ότι λαμβάνεται πρόνοια ώστε να υπάρχει το στοιχειώδες υλικό (μπάλες) για την άθληση των νέων, αλλά διαπιστώθηκε ότι

μεταλλικές υποδομές, όπως μονόζυγα, μετατρέπονται σε όπλα, στη διάρκεια εντάσεων, οπότε είναι προβληματική η παρουσία τους στο προαύλιο του Καταστήματος.

Σε ό,τι αφορά τέλος προγράμματα ψυχαγωγίας και επιμόρφωσης, που λαμβάνουν χώρα ή έχουν προγραμματιστεί εντός του Καταστήματος, αναφέρεται ότι κατά το χρόνο της επίσκεψης πραγματοποιείται πρόγραμμα ενημέρωσης κρατουμένων και προσωπικού από τη ΜΚΟ «Αθηνά». Η «Στροφή» λειτουργεί 3 προγράμματα, όπου συμμετέχουν περίπου 25 παιδιά, ενώ γίνεται προσπάθεια για δημιουργία Κοινότητας στο Κατάστημα από τον ίδιο φορέα. Επίσης η ΜΚΟ «ΑΡΣΙΣ» υλοποιεί από τον Μάιο του 2011 πρόγραμμα, στο πλαίσιο του οποίου γίνεται graffiti στο προαύλιο της φυλακής και η σχολή Καλών Τεχνών προτίθεται να υλοποιήσει άλλο πρόγραμμα εικαστικής παρέμβασης μέσω του Γυμνασίου που λειτουργεί εντός του Καταστήματος.

7) Επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον

Επισκεπτήριο: Από τη Διεύθυνση του Καταστήματος υποστηρίχθηκε ότι, εφόσον ζητηθεί, επιτρέπεται το επισκεπτήριο μεταξύ συγγενών, χωρίς την παρεμβολή πλέγματος, πράγμα που συμβαίνει συχνά. Όπως και για τα λοιπά θέματα που καταγράφονται στη συμπληρωματική αυτή έκθεση, δεν υπήρξε επαλήθευση /διάψευση ή άλλου είδους σχολιασμός ως προς τις συνθήκες υλοποίησης της επικοινωνίας αυτού του είδους, καθώς δεν έγινε συνάντηση με κρατούμενους.

Άδειες: Ο Διευθυντής πληροφόρησε την Αρχή ότι άδειες λαμβάνουν ακόμη και κρατούμενοι που στερούνται στενού οικογενειακού/συγγενικού περιβάλλοντος, όπως λ.χ. αλλοδαποί που πηγαίνουν σε συμπατριώτες, εργοδότες κ.λπ.. Βασικό κριτήριο είναι η διασφάλιση με κάποιο τρόπο της επιστροφής του κρατουμένου μετά το πέρας της άδειας. Για το έτος 2010 σε σύνολο 387 κρατουμένων είχαν δοθεί 94 τακτικές άδειες και 3 εκπαιδευτικές, ενώ δεν επέστρεψαν από άδεια 2 κρατούμενοι. Τέλος είχαν απορριφθεί 8 αιτήματα για χορήγηση τακτικής άδειας.

Επικοινωνία: Σε ό,τι αφορά το ειδικό ζήτημα της τηλεφωνικής επικοινωνίας των κρατουμένων, το οποίο εύλογα αναδεικνύεται από τους ίδιους ως ιδιαίτερα σημαντικό, διευκρινίστηκε συμπληρωματικά ότι μέρος από τις ανάγκες για τηλεκάρτες καλύπτεται με δωρεά από τον ΟΤΕ και κατά τα λοιπά με δωρεές ιδιωτών.

8) Νομική Συμπαράσταση – συμβουλευτική

Ως θετική εξέλιξη καταγράφεται εδώ ότι ενεργοποιήθηκε εν νέου το Πρόγραμμα της Νομικής Βοήθειας μέσω του ΔΣΑ. Παρατηρήθηκε ωστόσο ότι ακόμη και αυτό το πρόγραμμα δεν είναι σε θέση να καλύψει τις ιδιαίτερα αυξημένες ανάγκες των κρατουμένων σε συμβουλευτική, αλλά και όσον αφορά την εκπροσώπηση σε δίκες εκτός Αθηνών.

9) Κατάρτιση – Εκπαίδευση

Εκπαίδευση: α) *Δημοτικό:* Κατά την τρέχουσα σχολική χρονιά στο Δημοτικό υπηρετούν 3 εκπαιδευτικοί.

β) *Γυμνάσιο – Λύκειο:* Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε κατά την τελευταία επίσκεψη στο ΕΚΚΝΑ, τη θετική διάθεση της Διεύθυνσης του Καταστήματος, σε σχέση με τη λειτουργία του σχολείου. Αυτό προκύπτει αφενός θεωρητικά από την εκτίμηση του Διευθυντή ότι πρέπει να ενθαρρύνεται και να διευκολύνεται η ένταξη και παρακολούθηση στο σχολείο και αφετέρου στην πράξη από την επίλυση του προβλήματος που απασχολούσε επί χρόνια το Κατάστημα και σχετιζόταν με τις ώρες παροχής του συσσιτίου. Το ζήτημα, που είναι καταγραφεί στην έκθεση της Αρχής μας, φαίνεται πλέον να έχει διευθετηθεί με ευέλικτο τρόπο, προκειμένου τα άτομα που

επιθυμούν να φοιτήσουν στη β'/βάθμια εκπαίδευση να μην αποθαρρύνονται, λόγω κινδύνου απώλειας του μεσημεριανού φαγητού.

Διαπιστώθηκε πάντως ότι το Γυμνάσιο και το Λύκειο του Καταστήματος λειτουργούσαν μέχρι τα Χριστούγεννα με σημαντικές ελλείψεις σε εκπαιδευτικούς.

Παρά το γεγονός ότι προβλέπεται η λειτουργία τεχνικού λυκείου στο ΕΚΚΝΑ, στο λύκειο φοιτά πολύ μικρός αριθμός μαθητών (7 στην α' λυκείου, 5 στη β' και μόλις 4 στη γ'), επομένως, δεν θεωρείται ότι υπάρχει έδαφος και για δημιουργία ΕΠΑΛ.

Σε ό,τι αφορά τέλος τις μετακινήσεις κρατουμένων που φοιτούν στο σχολείο σε άλλο Κατάστημα, ο Διευθυντής του ΕΚΚΝΑ σημείωσε ότι δεν μετακινούνται ενήλικοι (άνω των 21 ετών) εφόσον φοιτούν τουλάχιστον στην 3^η Γυμνασίου.

Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης: Ο προβληματισμός που διατυπώθηκε από το Διευθυντή του ΕΚΚΝΑ, σε σχέση με την επαγγελματική κατάρτιση συνδέθηκε με το ζήτημα του διορισμού συμβούλου εκπαίδευσης, ο οποίος θα είχε ως ευθύνη ακριβώς την προτεραιοποίηση των αναγκών, το σχεδιασμό, την πρόταση δημιουργίας προγραμμάτων και, εν συνεχεία το συντονισμό της υλοποίησης αυτών. Με τον τρόπο αυτό εκτιμήθηκε ορθά ότι θα μπορούσε να υπάρξει μια ορθολογική στόχευση σε συνάρτηση με ειδικότερες παραμέτρους, όπως οι προοπτικές μελλοντικής επαγγελματικής (επαν)ένταξης των νέων στην κοινωνία, οι δυνατότητες του Καταστήματος, η προσφορά εκ μέρους ενδιαφερόμενων φορέων, αλλά και η σύνθεση του πληθυσμού των κρατουμένων. Πρέπει να ληφθεί υπόψη λ.χ. ότι μεγάλο μέρος των αλλοδαπών κρατουμένων μετά την έκτιση της ποινής τους απελαύνονται.

10) Εργασία και ασφάλιση

Κατά το χρόνο της επίσκεψης στο Κατάστημα προβλέπονταν συνολικά 121 θέσεις εργασίας εκ των οποίων οι 15 αφορούν ενήλικες. Ο Διευθυντής του Καταστήματος επιβεβαίωσε ότι παλαιότερα ακολουθείτο συχνά η πρακτική να κατέχονται από το ίδιο πρόσωπο δύο θέσεις, αν και ο ευεργετικός υπολογισμός ίσχυε για μία μόνο από αυτές. Επειδή ωστόσο η πρακτική αυτή είχε ως συνέπεια να μένουν χωρίς εργασία, ορισμένοι από τους κρατουμένους, η Διεύθυνση οδηγείται σε κατάργησή της, ώστε –σε συνδυασμό με τη διευκόλυνση της σχολικής φοίτησης- να αυξηθούν κατά το δυνατό οι διέξοδοι απασχόλησης (και ευεργεσίας) των νέων και να αποτραπούν οι αρνητικές επιπτώσεις της αεργίας. Κατά το χρόνο της επίσκεψης υπήρχαν, κατά το Διευθυντή, μόνο 2 κρατούμενοι με διπλές θέσεις, αλλά και αυτό θα έπαινε να ισχύει σύντομα. Η απασχόληση σε δεύτερη θέση γίνεται πλέον αποδεκτή στο Κατάστημα μόνο σε εθελοντική βάση.

11) Συνεργασία και συντονισμός του προσωπικού

Ολοκληρώνοντας θεωρούμε σκόπιμο να καταγράψουμε την εντύπωση ότι καταβάλλεται συνολική και ουσιαστική προσπάθεια για βελτίωση της κατάστασης και την ανάπτυξη ενός πιο λειτουργικού πλαισίου στο Κατάστημα, προς όφελος των νεαρών κρατουμένων. Ενδεικτικό είναι ότι στο Κατάστημα λαμβάνει χώρα πλέον σε τακτική βάση (μία φορά το μήνα) συνάντηση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών που δρουν στο Κατάστημα, δηλαδή της Διεύθυνσης, των Κοινωνικών Λειτουργών, των εκπροσώπων των Εκπαιδευτικών, των εκπροσώπων της «Στροφής», με στόχο τη συνεργασία στο πλαίσιο ενός κοινού συνεργατικού μοντέλου.

III. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ

Συμπερασματικά, ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά ότι γίνονται σημαντικές εσωτερικές προσπάθειες βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης στο ΕΚΚΝΑ, οι οποίες θα μπορούσαν να αποδώσουν σαφώς περισσότερο με τις δέουσες (νομοθετικές και μη) ενέργειες του Υπουργείου σας, στις κατευθύνσεις που έχουν εντοπισθεί τόσο από τον Συνήγορο του Πολίτη όσο και από άλλους φορείς (βλ. και σχετική έκθεση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας & Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το 2010) και οι οποίες συμπληρώνονται συνοπτικά στη συνέχεια:

1) Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ως καίριας σημασίας το ζήτημα του **διαχωρισμού των κρατούμενων κάτω των 18 ετών από τους υπολοίπους**. Εκτιμάται πράγματι ότι οι επιβλαβείς επιρροές που υφίστανται οι ευάλωτοι ανήλικοι κρατούμενοι εξαιτίας του συγχρωτισμού τους με τους μεγαλύτερους σε ηλικία θα μπορούσαν να αποτραπούν εάν οι κρατούμενοι διαχωρίζονταν με βάση το ηλικιακό κριτήριο. Οι ανήλικοι 15-18 χρόνων, θα πρέπει να διαβιώνουν σε χώρους πιο ανθρώπινους, άνετους και προστατευμένους, κατάλληλα προσαρμοσμένους στις ανάγκες της εφηβικής ηλικίας τους και μη επιβαρυνόμενους από το κλίμα συσσωρευμένης έντασης της φυλακής, όπως είναι ως σήμερα διαμορφωμένο στο ΕΚΚΝ Αυλώνα. Ο διαχωρισμός άλλωστε αυτός θα αποκτούσε ουσιαστικότερο περιεχόμενο, εφόσον αφορούσε όχι μόνο τους κοιτώνες και ευρύτερα τους χώρους διαβίωσης, αλλά και την ιδιαίτερη μεταχείριση, με βάση τις αυξημένες θεσμικά αναγνωρισμένες ανάγκες των ανηλίκων (έμφαση στην εκπαίδευση, ιδιαίτερες δραστηριότητες προσαρμοσμένες στην εφηβική ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, κ.α.).

Επαρκή νομοθετική στήριξη παρέχουν αρκετά διεθνή κείμενα, όπως οι *Στοιχειώδεις Κανόνες της Κοινωνίας των Εθνών για την Μεταχείριση των Κρατούμενων (1934) άρθρο 1*, οι *Στοιχειώδεις Κανόνες του ΟΗΕ για τη Μεταχείριση των Κρατούμενων (1955) κανόνας 8 περ. δ*, ενώ και η *Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, όπου λαμβάνεται πρόνοια να έχουν οι ανήλικοι κρατούμενοι τη μεταχείριση εκείνη, που συνάδει με την ηλικία τους (άρθρο 9 παρ. 4, 37 και 40 ΔΣΔΠ). Τέλος, στους *Στοιχειώδεις Κανόνες του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Μεταχείριση των Κρατούμενων* -αν και δεν αφιερώνεται ειδική ενότητα στη μεταχείριση των κρατούμενων- υπάρχει μέριμνα κατά την τοποθέτηση των νεοεισερχομένων να λαμβάνεται υπόψη η φυσική τους κατάσταση π.χ. εάν είναι νέοι, ενήλικες (Κανόνας 7).

Αυτός ο διαχωρισμός σε συνδυασμό με τον μικρό αριθμό κρατούμενων κάτω των 18 ετών, θα μπορούσε μελλοντικά να οδηγήσει στον περαιτέρω περιορισμό της επιβολής στερητικών της ελευθερίας ποινών σε ανηλίκους και στη δημιουργία **Κέντρων Ημιελεύθερης Διαβίωσης** για ανηλίκους, όπου πλέον θα μπορούσαν να εφαρμοστούν οι αρχές της παιδαγωγικής έκτισης της ποινής και να αποτραπούν οι κίνδυνοι υποτροπής, με δεδομένο μάλιστα ότι γενικά η ιδρυματική μεταχείριση δεν φαίνεται να επιδρά ειδικοπροληπτικά, ενώ αντίθετα αυξάνεται η πιθανότητα τέλεσης νέου αδικήματος από την επαφή με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης (*Έτσι Α. Πιτσελά, Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, 2004/364*). Η παραπάνω προσέγγιση, που έχει διατυπωθεί ως αναλυτική πρόταση της Αρχής μας στο πλαίσιο των εργασιών του ΚΕΣΑΘΕΑ, συνάδει με τη γενικότερη διακηρυγμένη θέση του Συνηγόρου του Πολίτη υπέρ της **ενίσχυσης των εξωιδρυματικών μέτρων** εις βάρος των ιδρυματικών. Είναι κοινός τόπος ότι οι προοπτικές της διαπαιδαγώγησης και της κοινωνικής ένταξης των ανηλίκων παραβατών δεν μπορεί να πραγματοποιηθούν με επιτυχία παρά μόνο σε καθεστώς ελευθερίας. Ως εκ τούτου η απομάκρυνση των ανηλίκων παραβατών από τον εγκλεισμό με την ανάληψη σημαντικών δράσεων σε τομείς των εξωιδρυματικών μέτρων, όπως η λειτουργία χώρων φιλοξενίας, η

ενεργοποίηση του αναμορφωτικού μέτρου της ανάθεσης επιμέλειας σε ανάδοχη οικογένεια, κ.ά. είναι λυσιτελής και επιβεβλημένη για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων, ενώ για τη μικρή κατηγορία αυτών που ο εγκλεισμός τους θα θεωρηθεί η έσχατη αναγκαία λύση, η κράτησή τους σε ειδικούς χώρους θα επιτρέψει την εφαρμογή πρωτότυπων παιδαγωγικών προγραμμάτων, που θα συνάδουν με το σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους.

2) Κρίνεται επίσης αναγκαίο να προωθηθεί ο *διορισμός συμβούλου εκπαίδευσης* στο Κατάστημα προς κάλυψη της προβλεπόμενης θέσης, προκειμένου να καταστεί δυνατός ο ορθολογικός σχεδιασμός εκπαιδευτικών, επιμορφωτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης.

3) Το αρμόδιο Υπουργείο πρέπει να εξετάσει τις πιθανές λύσεις για την αποσυμφόρηση του Καταστήματος ειδικά ή του Σωφρονιστικού Συστήματος γενικότερα. Προς την τελευταία αυτή κατεύθυνση επισημαίνεται εκ νέου η ανάγκη να προωθηθούν νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, που θα συμβάλουν στο να μην περνούν από το Σύστημα άτομα ειδικών κατηγοριών (λ.χ. κρατούμενοι για καταβολή δικαστικών εξόδων, οφειλέτες χρηματικής ποινής που αποδεδειγμένα αδυνατούν να πληρώσουν, αλλοδαποί που δεν απελαύνονται).

4) Προς την ίδια κατεύθυνση θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να δοθεί εντολή στις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, όπως η Διεύθυνση Αλλοδαπών που χειρίζεται ερωτήματα απέλασης, ώστε να εξετάζουν τα σχετικά αιτήματα κατά προτεραιότητα, με δεδομένο ιδίως ότι αφορούν ανηλίκους ή ενήλικους μικρής ηλικίας, αλλά και ότι τα εν λόγω άτομα βρίσκονται σε αναμονή στερούμενα την ελευθερία τους.

5) Απαραίτητη είναι κατά την εκτίμηση του Συνηγόρου του Πολίτη η προώθηση λύσεων στο ζήτημα της κάλυψης των αναγκών του Καταστήματος σε ιατρικό προσωπικό και φάρμακα. Η πρόταση διατυπώνεται εκ νέου εδώ ιδίως σε συνάρτηση με τις προσπάθειες που καταβάλλει το Κατάστημα για δημιουργία Περιφερειακού Ιατρείου. Το ζήτημα επανέρχεται επίσης κατόπιν της επιβεβαίωσης ότι το φαρμακευτικό υλικό δεν επαρκεί για τις ανάγκες και απαιτούνται δωρεές, προκειμένου να εκπληρωθεί μια θεμελιώδους σημασίας υποχρέωση που βαρύνει αποκλειστικά την Πολιτεία.

Σε συνάρτηση με την παραπάνω διαπίστωση, που επιβεβαιώθηκε από την τελευταία επίσκεψη της Αρχής, ο Συνήγορος του Πολίτη προβληματίζεται από το γεγονός ότι οι σημαντικότερες θετικές εξελίξεις, που φαίνεται να σημειώνονται στο Κατάστημα καθώς και μεγάλο μέρος των αναγκών συντήρησης των κρατουμένων υποστηρίζονται από την ιδιωτική πρωτοβουλία και όχι από την Πολιτεία, κατόπιν εντατικών προσπαθειών εκ μέρους του Καταστήματος, που επιχειρεί να καλύψει με τον καλύτερο τρόπο τα κενά και να βελτιώσει τις συνθήκες κράτησης (λ.χ. κάλυψη αναγκών σε είδη ατομικής υγιεινής, φάρμακα, τηλεκάρτες, ενδύματα, συσκευές, αλλά και αναζήτηση και ενίοτε εξεύρεση υλικών για το βάψιμο των χώρων, την εγκατάσταση μέσων θέρμανσης του νερού και κατασκευή πρόσθετων χώρων ντους, την κατασκευή χώρων άθλησης κ.ά.). Εκτιμάται, επομένως, ότι το Υπουργείο οφείλει, έχοντας μια σαφέστερη καταγραφή των αναγκών στο ΕΚΚΝΑ, οι οποίες μάλιστα αντιστοιχούν ως επί το πλείστον σε στοιχειώδη δικαιώματα των νεαρών κρατουμένων, να προχωρήσει σε ενέργειες και ενδεχόμενες συνεργασίες για την **άμεση κάλυψη των ελλείψεων σε υλικοτεχνική υποδομή, ιατροφαρμακευτικό υλικό και αναγκαίο ανθρώπινο δυναμικό.**

IV. Κατόπιν των ανωτέρω θα επιθυμούσαμε να μας ενημερώσετε για τις ενέργειες στις οποίες έχετε ήδη προβεί ή προτίθεστε να προβείτε σχετικά με τα προβλήματα τα οποία ο Συνήγορος του Πολίτη σας έχει ήδη εκθέσει τόσο με την παρούσα όσο και με την προηγούμενη από 10/1/2011 με αριθ. πρωτ. 9604/08/4 επιστολή του. Θεωρούμε εξάλλου ότι θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να γνωρίζουμε τις θέσεις του Υπουργείου σας, σε σχέση με τις προτάσεις τροποποίησης του ισχύοντος πλαισίου προς την κατεύθυνση σχεδιασμού ενός συστήματος, που να μειώνει κατά το δυνατό τις αρνητικές επιπτώσεις του ιδρυματικού σωφρονισμού για τους ανήλικους και νεαρούς παραβάτες και να ενισχύει τους στόχους της επανένταξης και αποτροπής της υποτροπής.

Εν αναμονή της απάντησής σας, είμαστε στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε διευκρίνιση και συνεργασία.

Με εκτίμηση
Γιώργος Μόσχος

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη
για τα Δικαιώματα του Παιδιού